

iz istog udžbenika, u kojoj M. i Mme Mardon govore o darovima za rođendan svog sina. Sadržaj novog dijaloga možemo sugerirati kratkim uvodom, npr. ovako:

a) Paul et Simone se marient. Leurs amis discutent de ce qu'ils pourraient leur offrir comme cadeau de mariage.

b) M. et Mme Richier fêtent 25 ans de leur mariage. Leurs enfants choisissent un cadeau pour eux.

Međutim, učenika moramo postupno osloboditi toga da bude zarobljenik lingvističkog »corpusa« na kojem se bazira neka lekcija i još više razvijati njegove individualne sposobnosti izražavanja. Tako ćemo mu u daljoj fazi našeg procesa sugerirati da svojim suučenicima, pa i samom nastavniku, postavlja čitavu seriju pitanja različitog sadržaja ili da formulira seriju komentara o svojim aktivnostima i interesima, o interesima i aktivnostima svojih suučenika, članova obitelji, nastavnika, o svemu što se oko njega zbiva. Učenik se mora osjećati slobodnim da upotrijebi sve ono što je naučio i usvojio služeći se pritom gestama, mimikom, pa i crtežom, ako mu nedostaje neka riječ.

Kronika

RTV Zagreb, Školska televizija
TV tečajevi stranih jezika
program za 1974/75. šk. god.

Osnovni je cilj TV-programa stranih jezika unaprijediti nastavu stranih jezika i upoznati učenike s kulturom i civilizacijom naroda čiji jezik uče.

U toku posljednjih 5 godina program se realizira u okviru »Projekta za intenzivnije uvođenje televizije u nastavu stranih jezika s ciljem modernizacije i racionalizacije nastave« u koji su uključene prosvjetno-pedagoške službe i ustanove koje obrazuju nastavnike.

Pristup realizaciji programa je multimedijски, te program na ekranu prate odgovarajući tekstualni i auditivni materijali koji su neophodni da bi učenje stranog jezika putem TV bilo efikasno.

U šk. god. 1974/75. emitirat će se novi tečaj za njemački jezik za srednji

stupanj i za ruski jezik za početni i srednji stupanj, a ponovit će se i dopuniti ciklusi emisija za učenike viših razreda srednjih škola kao sastavni dio projekta Republičkog zavoda za unapređivanje stručnog obrazovanja »Kreativno učenje«. Novi tečajevi će biti na programu tri godine i za njih će se pripremiti popratni materijali: radni materijali za učenike i priručnik za nastavnika, te magnetofonske snimke epizoda tečaja i dijapozitivi.

Popratni pisani materijali pripremit će se u zajednici sa Školskom knjigom (uz tečajeve »SPRECHEN SIE DEUTSCH II« i »GOVORITE RUSKI II«), i sa Institutom za strane jezike (za učenike i dodatni materijal za nastavnika uz serije »TALKING ABOUT BRITAIN« i »GUTEN TAG WIE GEHT'S«), a Školski radio će pre-snimavati magnetofonske snimke epizoda na pismeni zahtjev škole na priložene magnetofonske vrpce. Dijapozitive uz tečajeve i serije s krajevima, gradovima i kulturno-historijskim spomenicima iz pojedinih emisija, pripremit će Školska televizija u okviru svoje proizvodnje dijafilмова.

ENGLISKI JEZIK

Obzirom na ograničeni broj minuta za emitiranje programa za škole i potrebe da se više vremena dađe programu za razrednu nastavu u ovoj školskoj godini Školska televizija RTV-Zagreb neće moći emitirati sistematski tečaj za učenje engleskog jezika. Nastavnici će moći koristiti TV seriju BBC-a »PEOPLE YOU MEET« za srednji stupanj učenja engleskog jezika koju će od rujna emitirati Obrazovni program RTV Beograd, petkom u 10.50 i u 15.40 sati. U seriji se u karakterističnim situacijama koje nisu povezane, pa se mogu koristiti samo pojedine emisije, obrađuju gramatičke strukture koje predstavljaju poteškoće kod učenja engleskog jezika.

Za viši nivo učenja engleskog jezika emitirat će se ponovno serija »TALKING ABOUT BRITAIN«. Emisije će biti na programu ponedjeljkom od 9.00 do 9.30 i od 15.00 do 15.30 s reprizom u četvrtak u isto vrijeme.

U prvom polugodištu na programu su 4 emisije iz prvog dijela »A Holiday in London Town«: 9. i 12. IX — HOP ON A BUS; 7. i 10. X — LET'S GO TO CARNABY STREET; 4. i 7. XI — SUNDAY MORNING IN HYDE PARK; 2. i 5. XII — A GLIMPSE OF THE CITY, a u drugom polugodištu 4 emisije u kojima će se obrađivati sadržaj poznatog dokumentarnog filma J. Schlesingera — TERMINUS: 10. i 13. II; 10. i 13. III; 7. i 10. IV; 5. i 8. V.

Popratni materijali za učenike i za nastavnika moći će se nabaviti u Institutu za strane jezike, Zagreb, Varšavska 14.

NJEMAČKI JEZIK

»SPRECHEN SIE DEUTSCH?« — II dio ovog tečaja koji je pripremio Herderov institut u Leipzigu sastoji se od 24 epizode po 15 minuta i namijenjen je za srednji stupanj učenja njemačkog jezika.

24 epizode tečaja obuhvaćaju razne sadržaje, upoznavaju gledaoce s kulturno-historijskim, naučnim i ekonomskim centrima Demokratske Republike Njemačke, njenim prirodnim ljepotama, načinom života radnih ljudi, brigom za pravilan fizički razvoj kao nužnom potrebom industrijaliziranog društva.

Tečaj se, prema mišljenju stručnjaka, može vrlo dobro koristiti za upozna-

vanje kulture i civilizacije kao dopuna nastavi u srednjoj školi od I do IV razreda i u izbornoj nastavi, te u osnovnoj školi u VII i VIII razredu i za rad u slobodnim aktivnostima.

Tečaj će biti na programu ponedjeljkom i četvrtkom od 9.00 do 9.15 i od 15.00 do 15.15 sati, a početak će se emitirati 9. IX, i u drugom polugodištu 4. II. U I polugodištu bit će na programu slijedeće epizode:

16. i 19. IX — Willkommen in Leipzig (Leipzig);

23. i 26. IX — In Wartburg zur Wartburg (Eisenach-Wartburg);

30. IX i 3. X — Hans und Peter filmen (Dresden);

14. i 17. X — Wir sehen uns wieder (Potsdam);

21. i 24. X — Porzellan aus Meißen (Meißen);

28. i 31. X — Eine Wanderung im Harz (Wernigerode, Harz);

11. i 14. XI — Urlaub mit Apollo (Neustadt an der Dosse);

18. i 21. XI — Dieter lebt nicht gesund (Dresden — Hygienemuseum);

25. i 28. XI — Besuch bei Goethe in Weimar (Weimar, Goetheova kuća);

9. i 12. XII — Lernen und kennenlernen (Weimar i Schiller);

16. i 19. XII — Im Winterwald (Mortitzburg kod Dresdena);

23. i 26. XII — Die Stimme vom Fichtelberg (Fichtelberg — meteorološka stanica u Erzgebirge).

Prve su tri epizode ponovljene iz prvog dijela tečaja, no bez gramatičkih vježbi koje neće biti na ekranu u ovom dijelu tečaja.

Popratni materijal uz tečaj: PRIRUČNIK ZA UČENIKE I PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKA štampat će Školska knjiga; magnetofonske vrpce sa dijalozima i vježbama moći će se presnimiti kod Školskog radija, Zagreb, Jurišićeva 4, a set dijapozitiva moći će se nabaviti kod Školske televizije, Zagreb, Cvjetna cesta bb.

Za viši nivo učenja njemačkog jezika emitirat će se ponovno serija »GUTEN TAG WIE GEHT'S« sa 2 nove epizode. Serija će biti na programu utorkom od 9.00 do 9.20 i od 15.00 do 15.20, i to u I polugodištu: 10. IX WETTEN IST EHRENSACHE; 15. X — OKTOBERFEST; 19. XI — AUSGERECHNET WILHELM TELL VON SCHILLER; 24. XII — BERLINER LUFT sa odgovara-

jućim kratkim dokumentarnim filmom prije svake epizode. U II polugodištu epizode će biti na programu 4. II; 11. III; 15. IV; 20. V.

Uz ovu će seriju Republički zavod za unapređivanje stručnog obrazovanja pripremiti dodatne popratne materijale uz kratke dokumentarne filmove koji nisu bili dovoljno iskorišteni u radu u razredu. Popratni materijal za nastavnika i popratni materijal za učenike moći će se nabaviti na isti način kao i popratni materijali uz seriju **TALKING ABOUT BRITAIN**, a cijena će im biti između 10 i 20 ND.

RUSKI JEZIK

II dio TV-tečaja **GOVORITE RUSKI** (Govorite po-russki) koji je proizvela Moskovska televizija, sastojat će se od dva tečaja:

— prvi od 12 epizoda po 10 minuta za V i VI razred osnovne škole, i

— drugi od 12 epizoda po 20 minuta u kojima su obrađene razne životne situacije u pojedinim poznatim gradovima i predjelima SSSR-a (**MOSKVA, LENJINGRAD, ODESA, RJAZANJ, GORKI LENJINSKI, KARELIJA** i dr.).

I ovaj se tečaj prema mišljenju metodičara i iskusnih nastavnika može koristiti kao dopuna nastavi za upoznavanje kulture i civilizacije od I do IV razreda srednje škole i u izbornoj nastavi, te u VII i VIII razredu osnovne škole kao dopunsko gradivo i u slobodnim aktivnostima.

Tečaj će biti na programu utorkom od 9.00 do 9.20 i od 15.00 do 15.20 sati.

Tečaj za V i VI razred osnovne škole, u kojem su pomoću animacije obrađene osnovne strukture koje su zatim snimljene u jednostavnim situacijama, bit će na programu 4 puta prema slijedećem rasporedu: emisija 25 i 26 — 29. IX i repriza 8. X; emisija 27 i 28 — 29. X i repriza 12. XI; emisija 29 i 30 — 3. XII i repriza 7. XII; u II polugodištu: emisija 31 i 32 — 18. II i 4. III; emisija 33 i 34 — 25. III i 8. IV; i emisija 35 i 36 — 29. IV i 13. V.

Tečaj za srednje škole i za završne razrede osnovne škole bit će na programu samo 2 puta i to: 17. IX — **IS-PITI** (Moskva. Savezni državni institut za kinematografiju); 1. X — **ČAPKA, ŽURIM SE** (jedan dan mlade manekenke u Moskvi); 22. X — **PUTOVANJE** (putovanje iz Moskve u Rjazanj preko Konstantinova); 5. XI — **SAMO JEDAN DAN** (posjet Lenjinovom memorijalnom muzeju u Lenjinovim Gorkama); 26.

XI — **SJEVERNIM PUTEVIMA** (etnološka istraživanja u Kareliji); 10. XII — **OVDJE ĆE BITI GRAD** (izgradnja novih naselja u blizini iskopina drevnog grčkog grada Herzoneza na jugozapadnom dijelu Krima); a u II polugodištu: 11. i 25. II; 18. III; 22. IV; 6. i 27. V.

Popratne materijale **RADNE LISTOVE ZA UČENIKE** uz tečaj za V i VI razred osnovne škole, **PRIRUČNIK I RADNE LISTOVE ZA UČENIKE** uz tečaj za srednje škole, te **PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKA** uz oba tečaja, štampat će »Školska knjiga«. Magnetofonske snimke s dodatnim materijalima uz pojedine epizode moći će se presnimiti kod Školskog radija, ako se pošalje pismeni zahtjev škole i vrpce, a set dijapozitiva moći će se nabaviti kod Školske televizije.

U 1974/75. šk. god. neće se emitirati **CIKLUS EMISIJA ZA NASTAVNIKE**. U tom će se periodu pripremati novi ciklus, prema aktuelnim problemima suvremene nastave i potrebama koje bi trebali definirati stručni aktivni, te svoje prijedloge poslati programu stranih jezika Školske televizije do kraja ove godine.

Taj bi se ciklus trebao pripremiti i za TV-kazete, pa bi se tako mogao daleko fleksibilnije i efikasnije koristiti za unapređenje rada nastavnika na stručnim sastancima i seminarima.

PROGRAMSKA PLAHTICA Školske televizije, sa rasporedom emisija za cijelu šk. god. 1974/75. stigla je na škole u toku juna, a časopis **ŠKOLSKA TELEVIZIJA, PREDMETNA NASTAVA** u kojem je dat sadržaj i popis struktura svake emisije, te sugestije za korištenje, dobit će škole prije početka školske godine. Informacije o programu stranih jezika objavljuivat će: **STUDIO I ŠKOLSKE NOVINE**.

Nadamo se da će ove informacije pomoći nastavnicima da odaberu one epizode i emisije koje će biti zanimljive za njihove učenike i koje će im pomoći da riješe određene probleme u nastavi (lingvističke ili komunikativne), te da će ih unijeti u svoje planove rada i inkorporirati u nastavnii proces. Jer suvremeni mediji pridonijet će znatno unapređivanju nastave, samo ako postanu sastavni dio nastavnog procesa i prestanu biti samo suvremeni dodatak pretežno klasičnoj nastavi.

Ljerka Djanješić

Priručnici uz II dio TV-tečaja njemačkog jezika »Sprechen Sie Deutsch«

Da bi se nastavnicima pomoglo pri uklapanju televizijskog tečaja u redovni rad u školi i uskladilo zahtjeve nastavnog programa na području sticanja vještine govornog komuniciranja — što je glavni cilj učenja stranog jezika gotovo na svim nivoima — izdavačko poduzeće »Školska knjiga« Zagreb preuzelo je izradu priručnika uz II dio TV tečaja — SPRECHEN SIE DEUTSCH?

Potpuni popratni materijali sastoje se od:

- priručnika za učenike
- priručnika za nastavnika
- dijapozitiva
- magnetofonske vrpce sa originalnim tekstovima iz filmova ove serije.

Priručnik za učenike

Priručnik za učenike sadrži tekst filmova, niz vježbi za usvajanje vokabulara, automatizaciju gramatičkih struktura i praktičnu primjenu stečenog znanja. Prilagođen je potrebama svih uzrasta i svih nivoa znanja. U priručniku se nadalje nalaze i opisi gradova u kojima se radnja odigrava uz davanje podataka o njihovoj kulturno-historijskoj ili ekonomskoj ulozi u svestranom razvoju zemlje. Podaci mogu poslužiti kao osnovni tekstovi za produbljivanje znanja u obliku grupnog rada na srednjim školama.

Priručnik za nastavnika

Priručnik za nastavnika u svom uvodnom dijelu razrađuje ciljeve i konačne rezultate koji se mogu postići pravilnim korištenjem TV-tečaja. Osim toga, u njemu se nalaze upute za praktičan rad i način korištenja predloženih vježbi, kao i sugestije za svestrano eksploatiranje pratećih materijala.

U priručniku za nastavnika nalaze se i crteži, koji na jednostavan način podsjećaju na pojedine scene u filmovima, kako bi mogli poslužiti kao vizualni poticaj pri vođenju raznih oblika govornih vježbi.

Kompletan TV-tečaj njemačkog jezika »Sprechen Sie Deutsch?« izradio je Herder-Institut pri sveučilištu »Karl Marx« u Leipzigu s namjerom da pridonese osuvremenjivanju nastavnih metoda u učenju njemačkog kao i drugih stranih jezika.

Oktavija Gerčan

17. ljetna škola češkog jezika u Pragu 20. srpnja — 18. kolovoza 1973.

Svake godine održava se u Pragu seminar češkog jezika u okviru jednomjesečne Ljetne škole. Tu se skupljaju bohemi iz cijelog svijeta — profesori, predavači i apsolventi češkog jezika koji žele usavršiti svoje znanje i upoznati se s Čehoslovačkom, njezinom kulturom i sa životom naroda.

Sudionici škole bili su smješteni u studentskom domu »Budeč«, a predavanja su se održavala na Karlovom sveučilištu.

Nastava se odvijala u jutarnjim satima. Predavači su bili istaknuti češki lingvisti, metodičari i poznavaoči češkog jezika i povijesti. Poslije predavanja, na plenarnim sastancima, odvijao se rad po skupinama s lektorima češkog jezika koji su vodili praktične vježbe sa slušačima prema audiooralnim udžbenicima, pisanim za ovu svrhu.

Poslije podne upriličivali su se posjeti kulturno-povijesnim znamenitostima Praga i okolice, a jedanput tjedno organizirani su i izleti u razne krajeve Čehoslovačke.

Za vrijeme boravka u Pragu slušači su se mogli služiti knjigama i stručnom literaturom iz Centralne sveučilišne knjižnice, posjećivati kina i kazališta.

Ljetna škola je bila vrlo dobro organizirana pa osim znanja jezika doprinosi i zbližavanju nastavnika češkog jezika iz cijelog svijeta.

S. P.

Seminar iz psiholingvistike za nastavnike engleskog jezika

Brela, 21. do 27. listopada 1973.

Seminaru je prisustvovao 41 nastavnik engleskog jezika, i to iz SR Srbije, BiH, Makedonije i Hrvatske. Kako je ovo bila jedinstvena prilika da se u kratkom roku, u svega 7 dana, obrade teme iz psiholingvistike, i to primijenjene konkretno na nastavu u školama, na seminaru su se okupili svi oni koji izravno ili neizravno sudjeluju pri izradi i primjeni programa i radnih materijala.

Tako je na seminaru bilo nastavnika iz srednjih škola, iz instituta za strane jezike, savjetnika osnovnih i srednjih škola, izdavača udžbenika, televizije, i filozofskih fakulteta. Glavni predavač bio je prof. Renzo Titone, pisac djela »Primijenjena psiholingvistika« (Rim 1971).

Predavanja profesora Titonea bila su na visokom stručnom nivou, a teorija je prikazana s implikacijama na praktičnu nastavu.

Primijenjena psiholingvistika pruža nam mogućnost da upoznamo i razvijemo nove ideje i metode u pristupu učenju sistema jezika.

Očito je da se javljaju dva nova trenda:

1. jezik se uči u socijalnom kontekstu (sociolingvistika, antropolingvistika)
2. učenje jezika treba provoditi interdiciplinarno.

U središtu učenja je UČENIK i nastavnik treba stoga da zna što se događa s učenicom dok uči strani jezik. Prema tome, treba da zna kakve su implikacije učenja stranih jezika na psihu učenika, te da poznaje interese i sposobnosti učenika. Iz toga proizlazi da treba učenika naučiti:

1. učiti
2. izvršavati zadatke koje smo mu obrazložili
3. dati mu mogućnost da izrazi svoje sposobnosti (kreativne).

Učenik je u središtu zbivanja, postaje subjektom nastave, ravnopravnim partnerom u nastavnom procesu. Odgajamo učenika koji zna slobodno misliti, zaključivati i kritički se osvrnuti na pojedine probleme, odgojno djelujemo na razvijanje smisla odgovornosti prema radu jer ga od samog početka privikavamo na kontinuirani rad.

Prof. Louis Trimble predavao je o sociolingvistici, koja proučava jezike u određenoj sociološkoj sredini, koja određuje i registar komuniciranja. U našim školama učimo standardni registar, koji je zapravo kliše, a ne živi jezik sa svim implikacijama određene sredine. U suvremenoj nastavi učenici treba da upoznaju jezik ne samo kao sredstvo komuniciranja već i kao medij putem kojeg će upoznati i steći mogućnost boljeg razumijevanja određene strane kulture kako bi se mogli i kritički odnositi prema pojedinim aspektima neke kulture.

Prof. Patrick Early govorio je o motivaciji i o sklonostima učenika, o faktorima koji imaju važnu ulogu u postizavanju uspjeha u stranim jezicima.

Nastavnik će svojom ličnošću i pristupom učenika poticati ili uništiti prirodenu sklonost, a suvremeni sadržaji, organizacija nastave u kojoj je učenik

u središtu pažnje (*learner's focused teaching*) i do maksimuma aktiviran imat će i maksimalnu motivaciju. Pravilan odnos prema učeniku kao ravnopravnom partneru i nosiocu nastavnog procesa dva su neobično važna činioca.

Sudionici seminara podijeljeni su u radne skupine, koje su imale zadatak da prodiskutiraju teze s pojedinih predavanja i da donesu zaključke za plenarni sastanak seminara. U radnim skupinama izrađen je i kognitivni — integrirani pristup nastavi stranih jezika, koji primjenjuje elemente glosodaktičkog modela. U modelu su obuhvaćene sve metode suvremenog pristupa, kao i oblici rada od kojih skupni rad ima vidno mjesto.

U toku večeri održano je nekoliko plenarnih sastanaka. Najzanimljiviji je svakako bio onaj na kojem se gledao američki dokumentarni film o suvremenoj školi.

Nastavnici su prije gledanja filma bili upućeni u osnovnu ideju »učenik — središte nastave« a zatim su gledali film. Nakon prvog gledanja dobili su teze za diskusiju, a onda su ponovno gledali film »Wilson Riley«, film o reformatoru obrazovanja u državi Kalifornija.

Teze za diskusiju:

1. odnos učenik—nastavnik
2. suvremena organizacija rada
3. motiviranost učenika
4. poticanje kreativnosti kod učenika
5. motivacija i suvremena tehnologija.

Te osnovne teze prodiskutirane su u kontekstu s filmom, pa je i to bio još jedan poticaj za daljnje raspravljanje o potrebi promjene stava nastavnika u učenju stranih jezika.

Skupine su bile sastavljene prema zanimanju i područjima pa je tako postojala skupina:

- savjetnika i nastavnika pedagoških akademija — rukovodilac Mirjana Jurčić
- skupina nastavnika praktičara — rukovodilac Smilja Giunio
- skupina suradnika instituta i fakulteta — rukovodilac Mirjana Vilke.

Na plenarnoj sjednici održanoj u subotu 27. X doneseni su zaključci, koje su predložile radne skupine.

D. C.

Godišnje zasjedanje Instituta za nemački jezik u Manhajmu

Aprila ove godine održano je redovno godišnje zasjedanje Naučnog saveta Instituta za nemački jezik u Manhajmu, kome je pored najistaknutijih lingvista SR Nemačke prisustvovao i imponantan broj inostranih lingvista iz gotovo svih evropskih zemalja. Najbrojniju inostranu grupu činilo je 11 lingvista i germanista iz Jugoslavije (iz Zagreba, Novog Sada, Sarajeva i Beograda).

Glavna tema ovogodišnjeg zasjedanja bila je »Lingvistika i didaktika«. Uvodni referati istog naslova pokušali su da omeđe te dve naučne discipline i da istaknu elemente koji ih spajaju. Živa diskusija, koja je, uostalom, pratila sve referate, pokazala je koliko je složeno definisati zadatke didaktičke obrade lingvističkih istraživanja. To je naročito došlo do izražaja u referatima i diskusiji čiji su predmet bila opšta uputstva za nastavu nemačkog jezika u školama, izdata od zapadnonemačkih prosvetnih vlasti i prezentirana zainteresovanoj javnosti na diskusiju. Ti školski programi teže, ali, kako se pokazalo, ne uspeavaju, da uz pomoć tzv. opšteg nemačkog jezika uklone ili bar ublaže jezičku diferencijaciju kod učenika, proizašlu iz socijalne diferencijacije, pa taj normirani jezik može da deluje kao veštačka tvorevina koja delom postaje strana pojedinim grupama učenika i na taj način ih usporava u uspehu. Možda je bilo pre naglašavanja i potcenjivanja uticaja socijalnih razlika na jezičku kompetenciju, ali su dve stvari ostale jasne: prvo, nastava nemačkog jezika kao maternjeg ne sme zatvarati oči pred činjenicom da je u različitim sredinama upotreba jezika različita i da mora tu razliku da akceptira; i drugo, da je u organizovanoj društvenoj zajednici, i pored socijalne slojevitosti, neophodna koliko-toliko jedinstvena jezička norma koja bi omogućila kompetentnu jezičku komunikaciju među korisnicima tog jezika. Ostalo je nedorečeno kako uskladiti te dve oprečnosti.

Ostali referati bili su posvećeni analizi udžbenika nemačkog jezika u školama i didaktičkoj obradi pojedinih jezičkih pojava.

U izlaganjima inostranih referenata (I. Rosengren iz Švedske i J. Juhász iz Mađarske) daleko relevantnije je bilo postojanje jedne jezičke norme i opisivanje nemačkog jezičkog sistema kao

stranog. Pri tome je težište počivalo na kontrastiranju dvaju manje ili više različitih jezičkih sistema (maternjeg i nemačkog kao stranog) i na didaktičkoj korisnosti tog upoređivanja. Svaka gramatika kao opis jednog jezičkog sistema pretpostavlja jednu teoriju, ali je za nastavu nemačkog jezika kao stranog pri izboru teorije važan ne samo lingvistički nego i didaktički aspekt.

U okviru ovogodišnjeg zasjedanja obeležena je skromnom svečanošću i desetogodišnjica rada Instituta za nemački jezik. Tokom svog jednu deceniju dugog postojanja ovaj Institut zabeležio je značajne uspehe. On je pokrenuo i vodi zamašan projekat proučavanja osnovnih struktura savremenog nemačkog jezika, pri čemu se u Manhajmu ispituje pisani jezik, u Frajburgu govorni, a u Minhenu se obrađuje didaktika nemačkog kao stranog jezika. Za taj projekat načinjen je reprezentativni korpus od 1.3 miliona reči; završava se leksikon valentnosti glagola; i ispituju se socijalni i psihološki aspekti jezika.

Iz ovog projekta, u kome sudeluje velik broj naučnika i saradnika, treba da rezultira lingvistički opis sistema savremenog nemačkog jezika, jer su dosadašnje prezentacije tog jezika bile manjkave, parcijalne i, ponekad, anahrone. Rezultati dosadašnjeg rada objavljeni su u 30 tomova edicije *Sprache der Gegenwart*, u velikom broju svezaka *Forschungsberichte des Instituts für deutsche Sprache* i u drugim lingvističkim publikacijama. U cilju potpunijeg opisa nemačkog jezika Institut saraduje u izradi kontrastivnih gramatika nemačkog i drugih jezika (francuskog, španskog, japanskog, poljskog). Tom poslu pridružili su se i jugoslovenski germanisti i slavisti iz Zagreba, Sarajeva, Novog Sada i Beograda, pokrenuvši rad na kontrastivnoj gramatici nemačkog i srpskohrvatskog jezika.

Jovan Đukanović

Naša pošta

Uredniku »Stranih jezika«

Poštovani druže uredniče,
Izravan je povod ovim redovima pismo prof. M. Bekera, koje je objavljeno u 4. broju *Stranih jezika* za 1973. god.

Međutim, želio bih se osvrnuti i na jedno pitanje šireg značenja, koje je tek nagoviješteno u posljednjim recima spomenutog pisma.

Profesor Beker tuži se na upotrebu engleskog oblika na *-ing* u uvodnoj rečenici jednog priloga u Vašem časopisu, jer se — kako kaže — ne razabire jasno na koji se subjekt taj oblik odnosi. Rečenica glasi:

(1) *When learning a language it has often been customary in the past to think of the language as a single medium of communication...*

Prema Bekerovu mišljenju takva upotreba predstavlja kršenje prihvaćenih normi njegovanog engleskog jezika. Svoju tvrdnju on potkrepljuje s nekoliko primjera koji se navode kao loše rečenice u knjigama posvećenim dobrom engleskom stilu. Jedna od tih rečenica glasi:

(2) *By conniving at it, it will take too deep root ever to be eradicated,*

a tu zaista nema traga subjektu na koji bi se oblik na *-ing* odnosio. Je li tome tako i u primjeru (1)? Ima razloga da se tvrdi da nije. Subjekt, doduše, nije izražen posebnom riječju, ali mu se prisutnost ipak osjeća. Da se poslužimo terminima iz transformacijske gramatike (ja to ne činim zato što T. G. tobože ruši temelje starije gramatike, nego zato što omogućuje jasniji i precizniji opis jezičnih pojava): subjekt je prisutan u dubinskoj strukturi rečenice, ali je izbrisan tokom izvođenja površinske strukture. Iz sintaksičkog sklopa *X thinks of the language as...* (*X misli na jezik kao na...*) izvodi se u engleskom infinitiv, a u hrvatskom ili infinitiv (*misлити na jezik kao na...*) ili rečenica sa se (*da se misli na jezik kao na...*). *Ing-*oblik se, dakle, može odnositi na taj dubinski subjekt (koji, kako nije leksički ispunjen, ovdje zapisujemo kao *X*). Svaki će izvorni govornik, vjerujem, prihvatiti rečenice kao što su

(3) *It is helpful to read aloud when studying a foreign language.*

(4) *To raise one's eyebrows while listening to a superior officer is not advisable.*

U četvrtom primjeru čak vidimo (odnosno čujemo) trag dubinskoga neleksičkog subjekta u zamjenici *one's*, koja se odnosi na »vlasnika« obrva, tj. na subjekt koji ih diže. Isto je tako prihvatljiva i ovakva konstrukcija:

(5) *It has often been customary, when learning a language, to think of it as...*

U izvornom primjeru (1), sintagma koja sadržava oblik *learning* prebačena je pred sve ostale dijelove rečenice: *When learning a language, it has often been customary to think of the language...* Ako tako dobivena rečenica malo »šepa«, nije to toliko zbog samog tog prebacivanja koliko zbog toga što je čitaocu time otežano pronalaženje sintaksičkog kostura rečenice (kao i zbog nepotrebno ponovljene riječi *language*). Takvo se prebacivanje inače često vrši u oba jezika, i to bez štete po prihvatljivost rečenice:

When you see him, I want you to tell him off.

Kad ga vidiš, hoću da ga dobro izgrdiš.

Usp.:

I want you to tell him off when you see him.

Hoću da ga dobro izgrdiš kad ga vidiš.

Jasno je da u oba slučaja vremenska rečenica s *when* (*kad*) bliže određuje drugi glagol (*tell off, izgrdiš*), a ne prvi (*want, hoću*), bez obzira na prebacivanje pred ostale dijelove rečenice.

Na kraju svoga pisma prof. Beker se brani od eventualnog prigovora zbog cjepidlačenja, rekavši da se i u hrvatskim novinama često pojavljuju riječi i fraze (*u vezi + gen., sala, bina*), koje ne ulaze u dobar književni jezik, ali da se zato ne smiju preporučiti strancima. Možemo se složiti s tim da strancima treba preporučiti samo ono što školovani ljudi smatraju dobrim jezikom. Ali to ne znači da sastavljači rječnikâ i gramatikâ smiju izostaviti sve ostalo. Stranac će, naime, čitajući štampu, sigurno nailaziti i na *salu*, i na *binu*, i na članke pisane *u vezi* s ovim i s onim. Prema tome, on ima i pravica da mu se u gramatikama i rječnicima objasni njihov pravi status u jeziku. A to se ne može učiniti konspiracijom šutnje. Rječnici i gramatike moraju objasniti te riječi i fraze, tj. odrediti im značenje i navesti činjenicu da ih svi ne smatraju književnima. Svaki drugi pristup strancu čini medvjedu uslugu, garantirajući mu nerazumijevanje i značajki i značenja tekstova koje čita.

Wayles Browne

Prikazi knjiga

Vladimir Sekulić:

Negacije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku

»Obod«, Cetinje, 1973, str. 108.

Još jedan značajan doprinos komparativnoj analizi dva jezika dao je profesor Sekulić svojom knjigom »Negacija u engleskom i srpskohrvatskom jeziku«.

Iako ne suviše obimna, knjiga je prava riznica podataka o naslovnom problemu i njen je cilj da »prvenstveno ustanovi probleme i teškoće u savladavanju engleske negacije za slušaocce srpskohrvatskog govornog područja«.

Razmatrajući radove poznatih lingvista, autor se kritički osvrće na pojedine momente, prvenstveno na to da su problemi te vrste postavljani i rješavani jednostrano — polazeći od engleskog kao maternjeg, a ne kao stranog jezika.

Autor polazi od djela Roberta Lada i traži »takve modele koji bi najbolje objasnili funkcionisanje jezika s pedagoško-metodskog aspekta... koji bi bili najpogodniji i najprikladniji za nastavnu praksu«. Zato ova knjiga može poslužiti kao vodič, uputa i velika pomoć za sve koji se bave anglistikom, a posebno nastavnicima na svim nivoima pri sastavljanju udžbenika, testova, vježbi i drugih jezičkih materijala.

Ovaj rad odlikuje se i postupkom koji rijetko nalazimo u našoj jezičkoj praksi i literaturi; autor s preciznošću pravog učenjaka analizira sve moguće slučajeve i situacije i daje 24 tabele ekvivalenta negativnih oblika u oba jezika s tačnim brojem situacija u kojima se oni javljaju. Za ovu analizu Sekulić se koristio s tri drame Bernarda Šoa: »Candida«, »Mrs Warren's Profession« i »The Devil's Disciple« i sa po dva prevoda svake od njih, i to po jedan sa zapadnog i istočnog govornog područja srpskohrvatskog jezika. Kao razlog za izbor Šoovih drama autor ističe dominaciju govornog engleskog jezika.

Knjiga je podijeljena u tri dijela: rečenična negacija, »no« (ne) odgovori i negativni afiksi.

Prvi dio knjige je opštelingvističkog karaktera i u njemu su razmolrene glagolska i kvantitativna negacija.

Ovaj dio sadrži 20 tabela, u kojima je pokazana frekvencija distribucije negativnog eksponenta »not« uz modalne glagole u izjavnim i upitnim rečenicama, i kraći i duži oblici, zatim uz glagole »to be«, »to have«, i »to do«, kao i »question tags«, te kvantitativna negacija — negativni totalitet — sa složenicama »nothing«, »nobody«, »none«, »nowhere«, »not any«, »not much«, »not many«. U oba slučaja dana je frekvencija upotrebe u obje varijante srpskohrvatskih prevoda.

Drugi dio knjige obuhvata »no« odgovore, čiji je reprezentativni ekvivalent u srpskohrvatskom jeziku »ne« (i rjeđe glagolska negacija). Autor napominje da ti odgovori, ako je prethodno dobro savladana glagolska negacija, ne bi trebali da predstavljaju teškoće i da do ovih dolazi kad se u odgovoru upotrijebi »prazni pomoćni glagol to be«, naročito kod kratkih afirmativnih i odričnih odgovora.

Treći dio knjige bavi se negativnim afiksima. Autor analizira slučajeve u kojima se javljaju negativni prefiksi un-, in-, im-, ir-, is-, dis-, mis-, non-, a-, an- i sufiks -less, dajući i u ovom slučaju opis i poređenje sa srpskohrvatskim ekvivalentima.

U zaključku autor ističe da je najbrojnija glagolska negacija (od 1524 svih engleskih eksponenata glagolska negacija javlja se u 967 slučajeva, negativni totalitet u 83, sufiks -less u 54 itd.).

Pored tabela knjiga obiluje i velikim brojem shematskih pregleda i modela, koji u svakom slučaju mogu pridonijeti boljem razumijevanju negacije u dva jezika i biti od velike koristi svima koji se ozbiljnije bave engleskim jezikom.

Vrijednost je ovog rada i u tome što autor analizira rad na jeziku poznatih i priznatih svjetskih lingvista (Boasa, Sapira, Blumfilda, Friza, Lada) koristeći se njihovim iskustvima, ali ne privatajući bez rezerve njihove zaključke, već otvoreno ukazujući na slabe strane njihova rada i prilagođavajući sopstveni rad konkretnoj situaciji — našem književnom govoru i njegovim karakteristikama.

Koristeći i velik broj djela domaćih i stranih lingvista (37) i potkrepljujući

svoja razmatranja i zaključke velikim brojem citata, autor nas drži u stalnom interesovanju za razmatrani problem tako da se ne možemo oteti utisku da je to značajno djelo iz domena opšte i komparativne lingvistike i pored saznanja da je za takav problem potrebno mnogo više rada, vremena i detalja.

Na kraju, smatram da pohvalu zaslužuje i izdavač. »OBOD«, Cetinje (biblioteka »Udžbenici stranih jezika«), za ukusan povež u tehničko uređenje knjige, kao i mali broj štamparskih grešaka.

Dragan M. Vugdelić

Новые слова и значения

Rječnik u izdanju »Sovjetske enciklopedije«, Moskva 1973.

Ovaj rječnik u izdanju »Sovjetske enciklopedije« zanimljiv je rad skupine sovjetskih stručnjaka na području leksikologije. Pri sastavljanju rječnika sudjelovala je skupina suradnika s odjela za sastavljanje rječnika Instituta ruskog jezika AN SSSR (Lenjingrad) pod rukovodstvom N. Z. Kosteljeve. U rad su kao recenzori i konzultanti bili uključeni i stručnjaci iz pojedinih oblasti nauke i tehnike.

Taj je rječnik zapravo dopuna jednojezičnim rječnicima ruskog jezika, a bazira se na materijalu evidentiranom u svakodnevnoj štampi i u suvremenoj literaturi. Riječi koje su ušle u rječnik pojavile su se ili se počele aktivno upotrebljavati u štampi i u literaturi pristupnoj širokom krugu čitalaca pedesetih-šezdesetih godina. Treba naglasiti da velik broj riječi koje su uvrštene u rječnik nisu ni nove posuđenice, ni novoformirane ruske riječi, već su se te riječi donedavna upotrebljavale u uskim jezičnim sferama, a u svakodnevni govor ušle su preko štampe i literature.

Institut ruskog jezika ima u planu da izdaje dopunske rječnike sličnog karaktera svakih 6—8 godina.

Uz svaku riječ u rječniku nalazi se i određeni citat iz štampe ili literature u kojoj je riječ upotrijebljena.

Sam rječnik zapravo je slika aktivizirane i za široke slojeve nove leksike, što je uvjetovano relativno kratkim vremenom u kojem je izvršeno istraživanje.

Promjene značenja već poznatih riječi te formiranje novih riječi uvjetovani su naglim razvojem društvenog života, tehnike, nauke i kulture. U toj se fazi sada nalazi suvremeni literaturni ruski jezik, pa je, prema tome, izdanje takvog rječnika veoma korisno. Značajna je i pojava premještanja riječi iz jedne sfere upotrebe u drugu, što je opet uvjetovano stupnjem govorne aktivnosti određene socijalne ili dobne skupine. Na taj način određena riječ izlazi iz uske sfere upotrebe (npr. određeno područje tehnike ili područje svakodnevnog života itd.) te ulazi u široku sferu upotrebe, u suvremeni literaturni jezik. Osim toga, veliku ulogu u tom procesu igraju i procesi unutar jezika. kao npr. pojednostavljenje gramatičkog oblika (vezivanjem skupine riječi u jednu riječ), sinonimi, pojava stilistički diferenciranih varijanata itd.

Uz to treba naglasiti da su sastavljači rječnika imali na umu uvrštavanje i onih leksičkih noviteta koji još nisu dobili svoj određeni status u jeziku, a s kojima se čitaoci svakodnevno susreću u štampi i u literaturi. Zbog toga je rječnik veoma važan za čitaoce.

Materijal na kojem su izvršena istraživanja je svakodnevna štampa i literatura 1965, 1966, 1967. godine, a registriranje noviteta izvršeno je postupno i sustavno. Sastavljena je kartoteka sa 70 tisuća podataka (primjera). Rječnik se temelji na toj kartoteci.

Autori su definirali pojam »nove riječi«. Za njih je nova riječ ona koja je prvi puta formirana unutar jezika ili posuđena iz stranog jezika ili pak od ranije poznata riječ u jeziku sa ograničenom upotrebom ili riječ koja je na neko vrijeme izišla iz upotrebe, a sad se je počela ponovno upotrebljavati u širokim razmjerima. Osim toga toj kategoriji pripadaju one izvedene riječi koje su u stvari potencijalno postojale u jeziku, a formirane su nedavno od davno postojećih riječi prema određenom modelu.

Ako uzmemo u obzir da je istraživanje vršeno u drugoj polovini 60-tih godina: od 1965—1967. godine (kontinuirano) i 1964 i 1968 (djelomično) možemo konstatirati da su sastavljači uvrstili u svoj rječnik leksičke pojave nastale u 20 posljednjih godina. U posljednjih se 20 godina razvila nauka, (počela je kozmička era), ekonomika, kultura i međunarodne veze. Ruski jezik je postao jedan od svjetskih jezika. Sredstva masovne komunikacije dobi-

vaju sve veću ulogu u društvu. Svi ti faktori utječu na intenzivni razvoj rječničkog sastava jezika. Prema tome je registracija novih riječi u tom razdoblju ne samo od lingvističkog nego i od društveno historijskog značenja.

Autori su naglasili da u rječnik nisu uvrstili one nove riječi koje su već registrirane u najnovijim jednojezičnim ruskim rječnicima.

U rječnik su uključene riječi prema slijedećim razredima:

1. Riječi i značenja koja nisu uključena u već postojeće najnovije ruske jednojezične rječnike, npr. кибер, лазер, стриптиз, морж itd.

2. Riječi i značenja koja su određeno vrijeme bila izvan upotrebe, a u najnovije su se vrijeme počela ponovo upotrebljavati: npr. алгоритм, сцинтилляция, лента (в кинофильме), аллергия, вешмешок itd.

3. Riječi i značenja koja su se nedavno pojavila u ruskom jeziku, ali polako izlaze ili su već izašla iz upotrebe, npr. студебекер, твист, парт-контроль itd.

Rječnik ne uključuje one riječi koje već odavno postoje u jeziku, ali zbog nekog propusta nisu ušle u sastav bilo kojeg jednojezičnog ruskog rječnika, te uskospecializirane riječi, argotizme i dijalektizme. U vezi s time je prilagođen i izvorni materijal na kojem su vršena istraživanja. Izvori su ograničeni na svakodnevnu štampu i literaturu, a ne na specijalne naučne časopise. Autori su zanimali one riječi koje su iz uske sfere upotrebe ušle u jezik širokog kruga čitalaca.

Osim toga sastavljajući su više puta morali prijeći granice literarnog jezika i uvrstiti u rječnik neke riječi koje se nalaze izvan tih granica, ali su popularne u svakodnevnoj štampi, te ih veliki broj ljudi upotrebljava, npr. глублинка, универсиада itd.

Postojao je još jedan problem — da li u rječnik uvrstiti riječi koje nisu formirane prema pravilima jezika, ali se upotrebljavaju i brzo su se asimilirale, te ih više ne promatramo kao nešto neobično ili umjetno.

Kako se nove riječi učvršćuju u jeziku ovisi o različitim faktorima. Vrijeme »života« jedne nove riječi je različito. Neke se pojavljuju poput me-teora i brzo nestaju. Druge se opet brzo »neutraliziraju« i postaju sredstvom svakodnevnog jezičnog izražavanja. Treće pak polagano i postepeno urastaju u jezik.

U rječniku nalazimo i riječi koje su ušle u literarni jezik iz specijalnih jezičnih sfera: iz oblasti nauke i tehnike, govornog narodnog jezika, iz slanga itd. Taj se proces zove unutarnje posuđivanje, pošto su te riječi već postojale u samom jeziku, ali su tek od nedavna postale dio literarnog jezika.

U rječnik nisu uvrštene okazionalne i individualno-autorske novoformirane riječi. Autori nazivaju okazionalnim riječima one koje su slučajno formirane prema već poznatom modelu, te predstavljaju moguću varijantu tog modela, a upotrebljene su samo jedan puta u određenom govornom insertu (npr. веч-нозеленость).

Slične njima su individualno-autorske riječi koje su produkt pojedinih autora, a po obliku su obično formirane namjerno u suprotnosti sa »sistemom« (npr. сундучить, козлодром itd.)

I jedne i druge riječi su same po sebi razumljive iz konteksta, a zbog svoje jednokratne upotrebe ne predstavljaju vrijednost koju bi trebalo registrirati u jednojezičnom rječniku.

Veoma interesantno područje koje je obrađeno u ovom rječniku predstavljaju tako zване nove izvedene riječi. To su riječi koje su u stvari već u jeziku postojale, a formirane su prema već postojećem modelu, ali nisu bile registrirane ni u jednom jednojezičnom rječniku. One su registrirane u pismenim dokumentima (izvorima) i to više puta. Takve su riječi npr. неканыйъ prema modelu тканый; отреагировать prema modelu реагировать itd. Povijest jezika pokazuje da se sve riječi istog »gnijezda« ne pojavljuju u isto vrijeme. Zanimljivo je da se više puta izvedena riječ pojavi prije nego model, npr. riječ самоокупаемость je nastala prije riječi окупаемость, imenice на -ание, -ение, -ация su registrirane prije glagola od kojih su nastale. Na pojavu izvedenih riječi često puta utječu i vanjski faktori, tako da je vremensko razdoblje od pojave modela do pojave varijante modela više puta prilično dugo. Npr. riječ делегат se pojavila mnogo prije od riječi делегатка. Formiranje varijante делегатка je uzrokovano društvenom pojavom, tj. učestvovanjem velikog broja žena u aktivnom društvenom životu. Slično je i s riječima: заседательница, водительница, геодезистка itd.

Značajno mjesto u rječniku zauzimaju složene i složeno-skraćene riječi

karakteristične za jezik sovjetske epohe. Te su riječi nastale od već poznatih riječi ili njihovih elemenata. Ove su riječi veoma produktivne i predstavljaju posebnu karakteristiku ruskog jezika. Njihova pojava je skoro uvijek funkcionalno opravdana. Takve riječi nalazimo u svim jezičnim sferama. Sa strukturalno-semantičkog stanovišta, te riječi imaju polisemantičke karakteristike, pa su za njih često potrebna specijalna objašnjenja, npr. быстродействие, цветомузыка itd.

Po čemu se objavljeni rječnik razlikuje od ostalih rječnika sličnog tipa? Autori su išli za time da objektivno prikažu registraciju leksičkih pojava, pa se prema tome nisu držali uobičajenog rječničkog sistema da prikažu sve morfološke oblike određene riječi. Oni su uvrstili samo onaj morfološki oblik, koji su našli u materijalu na kojem su vršena istraživanja. Osim toga, što se tiče različitih značenja jedne određene riječi, uzeta su u obzir i registrirana samo ona značenja koja su mogla biti registrirana pomoću istraženog materijala.

Autori su dali objektivni prikaz upotrebe novih riječi na tekstu i zbog toga rječnik sadrži velik broj primjera iz štampe i literature. Osim toga su uspjeli do određene mjere prikazati i čestoću upotrebe pojedine riječi.

Autori su pri sastavljanju ovog rječnika nailazili na velike poteškoće. Period u kojem su vršena ispitivanja bio je prilično ograničen — tri godine — tako da se mora uzeti u obzir mogućnost da je štampa i literatura upravo u to vrijeme obrađivala neke teme više, a neke manje. Zatim se pojavilo pitanje kriterija po kojem se trebalo odrediti da li se određena riječ treba ili ne treba uvrstiti u rječnik? Da bi riječ ušla u rječnik uzeti su slijedeći kriteriji: 1. da li je riječ produkt određenog autora ili ne; 2. prisutnost stilističkih elemenata; 3. mjesto u jezičnom sistemu; 4. karakter značenja; 5. čestoća; 6. karakter samog označenog predmeta ili pojave.

Jednu od naročitih poteškoća predstavljao je izbor materijala na kojem su se vršila istraživanja. Izbor je izvršen tako da je odabran određeni broj novina, časopisa, tjednika i literarnih djela, koja su obuhvaćala sva područja jezika u granicama literarnog jezika, a s neophodnim »osjetom« za novo u jeziku. Osim toga relevantno je bilo

da li je takav izvor poznat širokom krugu čitalaca ili nije.

Štampa nije bila odabrana slučajno. U socijalističkom društvu ona predstavlja jedan od vodećih medija između svega što se događa na području političkog, naučnog i kulturnog života i širokog kruga čitalaca.

Autori su pri sastavljanju rječnika koristili samo pismene izvore; govorni jezik nisu uzeli u obzir. Istraživani tekstovi su iz 1964, 1965, 1966 i 1967 godine. Materijal iz 1963, 1964 i 1968 nije dovoljno istražen. Kao pomoćnim materijalom koristili su se kartotekom Словарного сектора, kartotekom Словаря вариантов и трудностей словопользования, te nizom rječnika koji obrađuju različita razdoblja ruske leksike.

Sastav rječnika:

1. *Nove riječi*: алгоритм, бадминтон, гаммаглобулин, корабль-спутник, лазер itd.

2. *Nova značenja već od prije poznatih riječi*: ляп (ошибка, промах), морж (любитель зимнего купания) itd.

3. *Novi skupovi riječi koji se ne mogu rastavljati*: номер-один (наиболее важный), взять на вооружение (воспользоваться чем-либо)

4. *Novi skupovi riječi u kojima jedna riječ ima preneseno značenje*: бархатный путь — о бесстыковом пути; информационный язык — искусственный язык.

Branka Kesic

Friedrich Maier:

**Die Version aus dem Griechischen:
Schwerpunkte der Syntax**

München 1969, Hueber.

Maierova knjiga izvrstan je priručnik za svakoga tko želi dobiti sažet, pouzdan i promišljen pregled nekih ključnih pitanja grčke sintakse: sintakse glagola, osobito participa i infinitiva, pogodbenih rečenica i nekih sintaktičko-stilističkih osobitosti grčkog jezika (u relativnim i upitnim rečenicama, u poretku riječi i pojavi prolepse). Na kraju nalazimo pregled u tabelama: upotreba adverbativnih čestica mén — dé, analiza rečeničnih perioda i njihove arhitektonike, razne vrste zavisnih rečenica, sintaksa čestice an, optativa, veznika

hōs, negacija, sve uz obilje dobro oda-branih i komentiranih primjera. Oso-bito treba istaći odličan prikaz upo-trebe infinitiva sa ili bez nomena, ad-verbijalnog participa, glagolskih na-čina, pogodbenih perioda. Sve je to pro-tumačeno jednostavno i iscrpno na vrlo sažetom prostoru. Pohvalno je što au-tor nastoji na više mjesta pokazati sve mogućnosti dvoznačnosti grčkih izri-čaja, a one su i za upućenoga neo-čekivano brojne: pri prevođenju auto-matski nalazimo ispravan put, ali za-hvaljujući zalihosti, često nesvjесni podzemskih hridi koje smo mimoišli. Uz to Maier nastoji pokazati kako mi-nimalne promjene u izrazu, na primjer u glagolskoj rekciji, temeljito mijenjaju značenje grčke rečenice. To su, dakako, radili i drugi (još od Kühnera nao-vamo), ali nitko tako temeljito, pristu-pačno i prikladno za upotrebu u na-nastavi. Autor hoće u prvom dijelu na primjerima pokazati učeniku (stu-dentu) u čemu je sintaktički problem kako bi mu postala transparentna sin-taktička pravila, koja su, uz zgodne primjere, navedena u drugom dijelu knjige. Sve primjedbe koje se dalje navode u recenziji ne umanjuju ni u kom slučaju izuzetnu pedagošku, pa i ne samo pedagošku vrijednost knjige.

Pri obradi sintakse glagola Maier se drži tradicionalnog razlikovanja izme-đu »Aktionsart« i »Aspekt«. Ta je po-djela posve neprimjerena, a nastala je odatle što stariji njemački gramatičari nikako nisu mogli razumjeti bit gla-golskog aspekta (vida). Tako Maier mi-sli da neki glagoli zbog svog seman-tičkog sadržaja upućuju na trajnost, a drugi na svršenost, ali se pri tome od-više daje zavesti prirodnom njemačkog glagola, kod kojega je, kako je poznato, glagolski aspekt uglavnom leksički, a ne gramatički određen. Tako on drži da je prirodno da glagol »finden« ima samo aorist, a glagolska sintagma »Kö-nig sein« samo imperfekt. To bi bila Aktionsart. No nama je jasno da uz glagol »naći« u našem jeziku postoji i normalan glagol »nalaziti«. Isto je ta-ko u grčkom, pa je nepotrebno nazi-vati onda imperfekt glagola »heuriskō« aspektom, za razliku od njegova ao-rista, za koji se upotrebljava drugačiji termin. Naš jezik podudara se, naravno, s grčkim mnogo dalekosežnije od nje-mačkoga, pa je zanimljivo opaziti da i u nas trajni glagoli mogu tvoriti aorist s otprilike istim značenjem kao

i grčki: rečenicu »Kir kraljevā dva-deset godina« možemo na grčki pre-vesti posve doslovno. No narodi čiji jezici ne poznaju aspekt kao kate-goriju sustavno ugrađenu u morfološku tvorbu pomažu se onda pojmovima kao punktuelnost, ingresivnost i sl. Tako i Maier.

Dobro je obrađena glagolska vrsta, iako se za medij i ovdje netočno tvrdi da označuje radnju koju subjekt vrši na sebi: direktnog medija u grčkom zapravo uopće nema, a samo kod ma-njeg broja glagola postoji nešto nalik na nj. Kad Grk kaže »perem se« i pri-tom upotrijebi medij, onda se tu misli da »ja perem nešto na sebi i za sebe«. Primjera radi: »ubijam se« u grčkom se nikad ne izriče medijem, nego uvi-jek aktivom uz povratnu zamjenicu. Uostalom, ako bi se to moglo izreći i medijem, onda bi povratne zamjenice izgubile najvažniju funkciju i postale bi suvišne, a to se nije u grčkom desilo.

Po tradiciji, koja čini se, potječe još od Mengea, još se i danas u sin-taksama navodi da indikativ prezenta i futur nemaju aspekatskih obilježja, da su indiferentni u pogledu aspekta. To je pogrešno: u idućem broju časopisa vidjet ćemo da indikativ prezenta pokazuje trajnu radnju, a futur »ne-gotovu« (iako, naravno, futur ne ra-zlikuje trajnu od svršene). Ispravno npr. Goodwin i Lindemann u djelima navedenim u bibliografiji. Maier se drži netočne starije tradicije.

Ni Maier, kao ni bilo tko drugi, još nije pokazao u čemu je razlika između posljedične rečenice s infinitivom i posljedične rečenice s potencijalom. U gramatikama se kaže da obje konstruk-cije označuju moguću radnju. Razum-no je očekivati da grčki ne čuva dva načina iskazivanja istog sadržaja, ali o tome ovdje ne možemo više ras-pravljati.

Umjesto jednostavnog razlikovanja u pogodbenoj irealnoj rečenici: trajnost-imperfekt, svršenost-aorist, gotovost-pluskvamperfekt, — i to bez obzira na vrijeme! — i Maier ponavlja netočnu tvrdnju da imperfekt izriče sadašnju, a aorist prošlu irealnost. Ipak, on upo-zoruje da je moguće i obrnuto: imper-fekt za prošlost, aorist za sadašnjost. Mnoge gramatike ne čine ni toliko. Uz ireal sadašnji i prošli Maier spominje da postoji i ireal budući. Kakav bi mu bio oblik i gramatički sadržaj, o

tome se ništa potanje ne govori. Dosad se u gramatici takav termin nije upotrebljavao.

Na kraju još ću jednom ponoviti uvodnu ocjenu: unatoč tim prigovorima Maierova je knjiga izvrstan udžbenik i treba je preporučiti svakome tko želi grčki bolje i svrsishodnije poučavati.

Dr Zdeslav Dukat

Bibliografija

Grčki jezik

a) Uvodi u grčki

1. SABADOŠ Dionizije—SIRONIĆ Milivoj—ZMAJLOVIĆ Zvonimir, *Grčka vježbenica za klasična odjeljenja osnovne škole*, Zagreb 1961. i kasniji pretisci, Školska knjiga.
2. MUSIĆ August—MAJNARIĆ Nikola, *Gramatika grčkog jezika*, Zagreb 1961. i kasniji pretisci, Školska knjiga.
3. BUDIMIR Milan—CREPAJAC Ljiljana, *STOIKHEIA ELLHNIKA. Osnovi grčke glotologije*, Beograd 1965. Univerzitet u Beogradu.
4. GUIRAUD Charles, *Grammaire du grec*, Paris 1967, Presses Universitaires de France (Que sais-je?).
Dobar, ali kratak prikaz, posve u duhu serije u kojoj je tiskan.
5. GAAR E.—KALINKA E., *Kurzgefasste griechische Sprachlehre*, Wien 1947. i dalje, Oesterreichischer Bundesverlag.
Kratka, jednostavna i svježija knjiga s vježbama.
6. TEGGE A., *Altgriechisch*, Berlin-Schöneberg 1940, Langenscheidt.

Bez obzira na objektivnu vrijednost metode Toussaint-Langenscheidt, po kojoj je rađen, ovo je izvrstan udžbenik, pun dobrih rješenja i lucidnih ideja.

7. POESCHEL H., *Die griechische Sprache. Geschichte und Einführung*, München 1968, Heimeran.

Dobar pregled, iako uglavnom u tradicionalnim okvirima.

8. SLOTTY Friedrich, *Einführung ins Griechische*, Berlin 1964, de Gruyter

Namijenjeno početnoj nastavi na na sveučilištu. Vrlo iscrpno, pregledno i metodično, s dobrim vježbama.

9. PAINE S. W., *Beginning Greek. A Functional Approach*, New York 1961, četvrti preisak iz 1968, Oxford University Press.

Metoda »indukcije«: odmah se prelazi na tekst. Učenje se ne osniva na memoriranju i usvajanju pravila, nego na intenzivnom čitanju.

10. CHASE A. H.—PHILLIPS H., Jr., *A New Introduction to Greek*, 3. izdanje, Cambridge Mass. 1966, Harvard University Press.

Najtradicionalnija od svih ovdje navedenih početnica s engleskog jezičnog područja. Dobar prikaz grčkog akcenta.

11. RUCK Carl, *Ancient Greek. A New Approach*, Cambridge Mass./London 1968, Massachusetts Institute of Technology.

Vrlo omašan udžbenik pun originalnih ideja i izvrsnih rješenja u modeliranju, iako možda preopširan. Odbacuje metodu prevodjenja, zagovara »direktnu« metodu učenja, čak možda usvajanje »duha jezika i naroda«. Osjeća se utjecaj Chomskoga i Tesnière.

12. FOBES Francis H., *Philosophical Greek, An Introduction*, Chicago/London 1957, 4. preisak 1966, University of Chicago Press.

Tradicionalna metoda uz upotrebu isključivo filozofskih tekstova te nastojanje da se usvoji grčka filozofska terminologija.

(Nastavak u idućem broju)

Dr Zdeslav Dukat